

Avbildningar i färg av runstensfragment från Köpings kyrka på Öland

Av *Ivar Anderson*

Fig. I. Avbildning i tempera med rekonstruktion av ursprunglig bemålning. På nacktofsen kunde inga färgspår iakttagas. Alla runor ha på bilden målats röda, trots att färgspår i flera av dem ej kunde upptäckas. Det rödas exakta ursprungliga nyans kan ej fastslås; detta gäller alla rekonstruktionerna. Blymönjans karakteristiska kulör är dock påtaglig.

Fig. II: a—b. Avbildningar i tempera med bevarade färgspår. På stenen II: a förekommer tvenne röda färger, dels en blymönjeröd, dels (på bottenarna) en ljust purpurröd. Korsarmen företer endast ett litet färgspår, som skiftar mellan vitt och gulgrönaktigt vitt. Detta tyder på att korsarmarna ursprungligen varit vita. Problemet om ursprunglig kulör och uppbyggnad hos den röda färgen på bottenarna, vilken även förekommer på andra fragment, återstår att lösa. — På stenen II: b (jfr fig. III: a) har stenytan planslipats. Härvid har en följarelinje till korskonturen sparats ut. Färgen på korset är blymönjeröd. På följarelinjen synas flera spår av svart. Sannolikt har först hela korset målats rött och linjerna därefter lagts upp i svart. Bottenytorna ha med mejsel huggits ned med rundning mot kors- och ramlinjegränserna. I mejsel-spåren är den svarta bottenfärgen ännu väl bevarad. Dessutom har hela bottenytan en svart ton.

Fig. III: a—c. Avbildningar i tempera med rekonstruktionen av ursprunglig bemålning. Stenen III: a är densamma som II: b. — På stenen III: b är den röda färgen väl bevarad. Denna är på de flesta ställen något kallare än den röda färg, som rekonstruktionen visar. Den kallare nyansen har sannolikt uppstått genom färgstoffets sulfidering. Små fläckar i färgytan synas dock klart blymönjeröda. — På stenen III: c äro färgspåren tydliga såväl på de ornamentala delarna som i runorna.

I

II a

II b

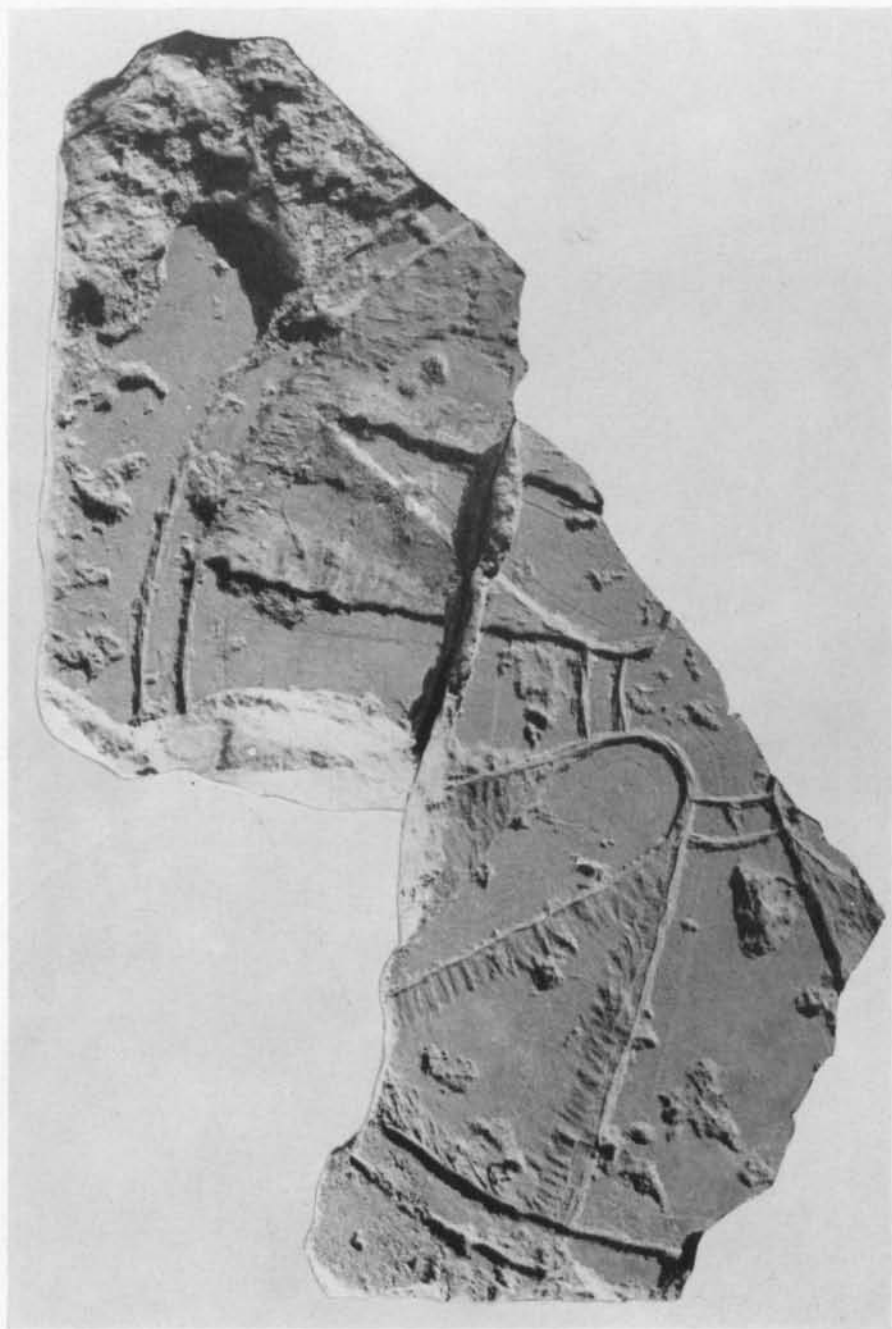
III a

III b

III c

IV. *Reliefhugget fragment, utgörande del av kors.*

man närmare efter på runinskrifterna kunde man, trots att endast ett fåtal runor hade bevarats, fastställa, att färgen var fördelad så, att vartannat ord var rött, vartannat svart. Se fig. III: c. På ett av dessa fragment saknades skiljetecken, vilket är jämförelsevis ovanligt. Det kan då förtjäna att framhållas, att skiljetecken, åtminstone ur tydlighetssynpunkt, bli överflödiga, när ordens omfång för läsaren har markerats genom växlingen mellan svart och mönjerött. I samband med detta vill jag nämna ett annat förhållande, där inskrifternas läsning underlättas genom den ursprungliga målningen. För runläsaren kan det ofta vara svårt att avgöra, om en runa är stungen eller ej. Den ofta obetydliga punkten i en stungen runa kan särskilt på vittrade ytor vara besvärlig att skilja från naturliga fördjupningar. På kalksten kan detta f. ö. vara särskilt svårt. Det visade sig nu vid flera tillfällen, att man icke behövde tveka om ristarens avsikt, därför att punkterna i de stungna runorna voro kraftigt målade; hade icke färgen funnits hade saken icke kunnat avgöras med samma fullständiga säkerhet.

Vad de reliefhuggna stenarna beträffar, torde som allmän regel kunna sägas, att de nedbottnade ytorna äro täckta av svart färg, medan runband och ornamentslingor, som alltså framträda i relief mot svart bakgrund, ha målats mönjeröda. I de fall då runbandet är rött ha runorna varit imålade med sotsvart färg.

Flera av de vid Köping verksamma ristarna ha varit framstående konstnärer. Kalkstenen ger ju också större möjligheter än graniten. Några av de reliefhuggna fragmenten, se t. ex. foto fig. IV, ge klart besked om hur högt runstenskonsten hade nått på Öland under tiohundratalets slutskede. Med sina jämnslipade ytor och ytterst fina detaljer ge de intryck av verklig kvalitet, och man känner ovanligt starkt sambandet med träsnidares och ciselörers verk. Men den starkaste känslan inför Köpingsfyndet är ändå glädjen över färgen; och vemodet att endast skärvor återstå av dessa en gång i ordets egentliga mening lysande monument.

SUMMARY

Sven B. F. Jansson: Finds of Rune-stones at Köping in Öland.

Sven B. F. Jansson describes his investigations of the fragments of rune-stones discovered in 1953 and 1954 during the demolition of Köping Church. The most remarkable and surprising feature about these monuments is that many of them have preserved much of their original colour. This fortunate circumstance is due to the fact that the monuments only remained in the open for a comparatively short time. It seems as though they were broken up after only a few decades and were then incorporated in the walls of the Church in such a manner as to be protected from light, weather and wind. Altogether about sixty fragments of various sizes have been found at Köping.

The chief colours are red lead and black. It is notable that paint was applied not only to the carved lines but also to the entire surfaces between the lines. The runic bands along the edges of the stones as well as the meanders on their surfaces were treated in this way. Only one fragment reveals two different coats of paint, the stone having thus been painted twice before it was broken up.

About twenty of the fragments belonged to stones carved in relief.

With regard to the painting of the runes it was possible to establish in the case of three fragments carved by three different masters of this art that certain runes and punctuation marks were done in red, others in black. The words were found to be alternately red and black.

In the stones cut in relief the general rule seems to be that the deeply incised surfaces were painted in black, while the runic bands and ornamental meanders, which thus stand out in relief against a black ground, were painted in red lead. Where the runic band is red the runes are in sooty black.

The analysis showed that the red colour was red lead and the black colour soot.